

HORVÁTH SÁNDOR – GÁTI JÓZSEF

Az Óbudai Egyetem építészeti öröksége

Az Óbudai Egyetem épületei Budapest több kerületében találhatók, a budai és a pesti oldalon egyaránt. Vannak közöttük olyanok, amelyek a 19. század végén, és olyanok is, amelyek a 21. század elején épültek. A cikk a kiegyezést követő fellendülés időszakában – általában középfokú tanintézetek számára – épült épületeket taglalja, amelyeket a kor legsikeresebb magyar építészei terveztek. A bemutatott épületek Budapest VIII. kerületében találhatók.

BEVEZETÉS

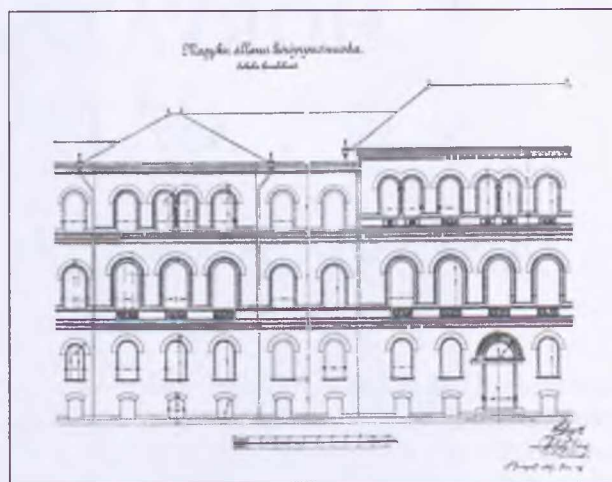
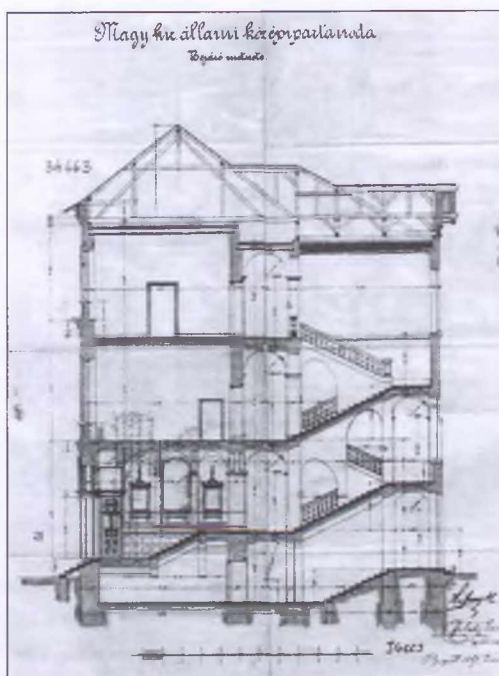
Az Óbudai Egyetem budapesti oktatási épületei között a 19. század végén és a 21. század elején építettek egyaránt megtalálhatók. A cikk a kiegyezést követő fellendülés időszakában épült, építészeti és történelmi szempontból egyaránt figyelemreméltó épületeket kívánja bemutatni, melyek tervezői között olyan kiválóságok szerepelnek, mint HAUSZMANN ALAJOS, PÁRTOS GYULA és WELLISCH ALFRÉD.

NÉPSZÍNHÁZ UTCA 8. – A GYAKORLATI GÉPÉSZKÉPZÉS BÖLCŐJE

A Népszínház utcában található az egyetem legrégebbi épülete, amely az egyetem első jogelődjének számító *Budapesti Állami Közép Ipartanoda* számára épült. Ebben a szép, történelmi épületben ma elsősorban a *Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Kar* mintegy 2300 hallgatójának képzése folyik.

A Népszínház utca és a Nagykörút sarkán elhelyezkedő épülettömb a kiegyezést követő gazdasági-kulturális fellendülésnek köszönhetően épült, hasonlóan sok más budapesti épülethez. Megszületésének előzménye, hogy a jelentős ipari szakemberigény biztosítása érdekében 1879-ben a Budapesti Állami Közép Ipartanoda, majd pár év múlva a fejlett ipari államok példája alapján a *Technológiai Iparmúzeum* megalapítására került sor. Mindkét intézmény életre hívása TREFORT AGOSTON vallás- és közoktatási miniszter nevéhez fűződik. Az első években az Ipartanoda a Bodzafa utcában (ma Somogyi Béla utca), az Iparmúzeum pedig a Belezna kertben működött. Hamarosan mindkét hely szűknek bizonyult, és szükségesnek látszott a két intézmény szorosabb szakmai együttműködése is.

Így kézenfekvő volt, hogy a két intézményt közös épületbe telepítsék, amire a Nagykörúton, a Népszínház épülete mögött, a tűzörségi laktanya dísztelen fakerítése és fészerei helyén nyílt lehetőség. Itt épült fel – ahogy a *Pesti Napló* krónikása írja – „a magyar iparügy palotája, a Közép Ipartanoda és a Technológiai Múzeum új otthona”. Az iskola és a múzeum új épületének megtervezésére Hauszmann Alajos műegyetemi tanár kapott megbízást 1885-ben.

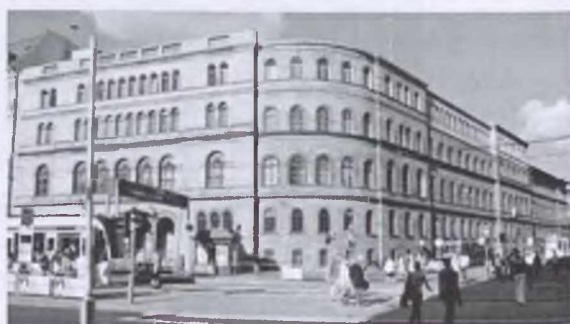
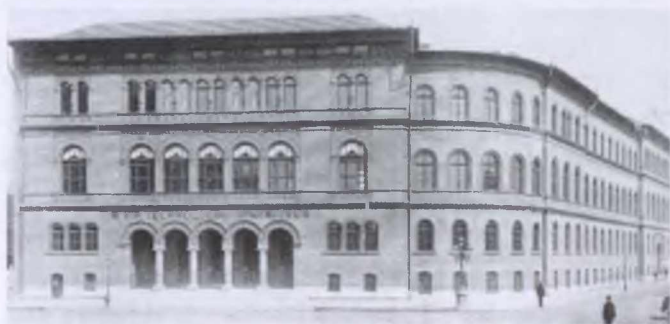

Hauszmann Alajos tervrajzának részletei

Hauszmann akkor már ismert építész, jelentős megbízásokkal a háta mögött, önéletrajzában így emlékszik vissza:

„... Trefort Ágoston miniszter azután engem azzal kárpótolt, hogy több állami középiskola tervezésével bízott meg, mely megbízások alapján építettem: a zombori gimnáziumot, a soproni állami felsőbb leányiskolát, a budapesti tanítóképezdét a Győri úton, az Andrássy úti un. Zirzen Janka intézetet, a Technológiai Iparmúzeumot és az V. ker.-i minta főreáliskolát a Markó utcában. Ez utóbbi két épület sajtolt vörös téglá homlokzattal és gazdag terrakotta szobrászdíszítéssel készült... A Technológiai Iparmúzeum és több fővárosi és vidéki középiskolai épület tanúságot tesznek a miniszter azon kívánságáról, hogy a tudománynak és a tanúgynek szolgáló épületek emlékszerű kiképzést nyerjenek, s e tekintetben szabad kezet engedett a tervezőnek”.

Az épülettömb József körúti része, a Technológiai Iparmúzeum épületének homlokzata földszinti nyitott árkádjával és finom díszítésével a felső-olaszországi reneszánsz palotahomlokzatokra

Az épülettömb képe egykor és ma

emlékeztetett. Az Ipartanoda Népszínház utca 8. alatti épülete ehhez egy íves sarokrésszel kapcsolódott, a műhelyépület pedig a körúttal párhuzamos Csokonai utcában épült fel.

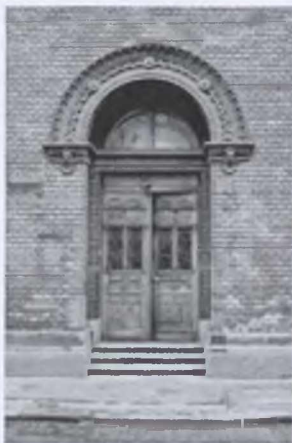
A két évig tartó építkezést 1887-ben kezdték el MONASZTERLY SZILÁRD építész vezetésével és FEKETE ELEK építőmester irányításával. Az épületegyüttes felavatására 1889. szeptember 15-én került sor.

Az épület átalakítását és az emeletráépítést ID. JANÁKY ISTVÁN tervezte 1942-ben, az épület-tömb egy részére harmadik emeletet húztak. A II. világháborúban a felső szintek földemjeinek egy része beszakadt, de az épületet szerencsére nem érte jóvátehetetlen kár.

*Az épület képe a Népszínház, ill. a Csokonai utcából
(Háttérben az egykori Nemzeti Színház víztornya)*

*Tradíció és modernitás
(Jobbra lent a világhírű tanítvány, Galamb József emlékszobája)*

AZ „ÓRÁS ÉPÜLET”

A budapesti Józsefvárosban, a Tavaszmező utca és a Szűz utca torkolatában álló eklektikus épületben többségében a *Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar* hallgatói tanulnak.

A Kar első jogelődjét, a *Magyar Királyi Állami Mechanikai és Órásipari Szakiskolát* 1898-ban, a kiegyezést követő fellendülés időszakában, a Budapesti Állami Közép Ipartanodához hasonlóan hozták létre. A szakiskola a Kisfaludy utca 26. szám alatt kezdte meg működését egy bérházban, a műhelyeket a környező bérházakban rendezték be.

Mivel az elhelyezés nagyon szűkös volt, a Kereskedelemügyi Minisztérium és Budapest Székesfőváros 1901-ben – Pártos Gyula építőművész terve alapján – új iskolát építtetett a Tavaszmező utca 15. szám alatt.

A kétemeletes, alapincézett, eklektikus épületben jól felszerelt termek – köztük egy 320 m²-es, 60 főre berendezett műhely – várták a tanulókat. A korabeli évkönyv leírása szerint: „Az Állami Mechanikai és Órásipari Szakiskola az 1900-1901. évben épült Budapesten a Szűz utca és a Tavaszmező utca sarkán, főhomlokzattal és bejárattal a Tavaszmező utca felé. Homlokzata nyerstégla építmény, magyaros jellegű terrakotta és velencei üvegmozaik díszítéssel”.

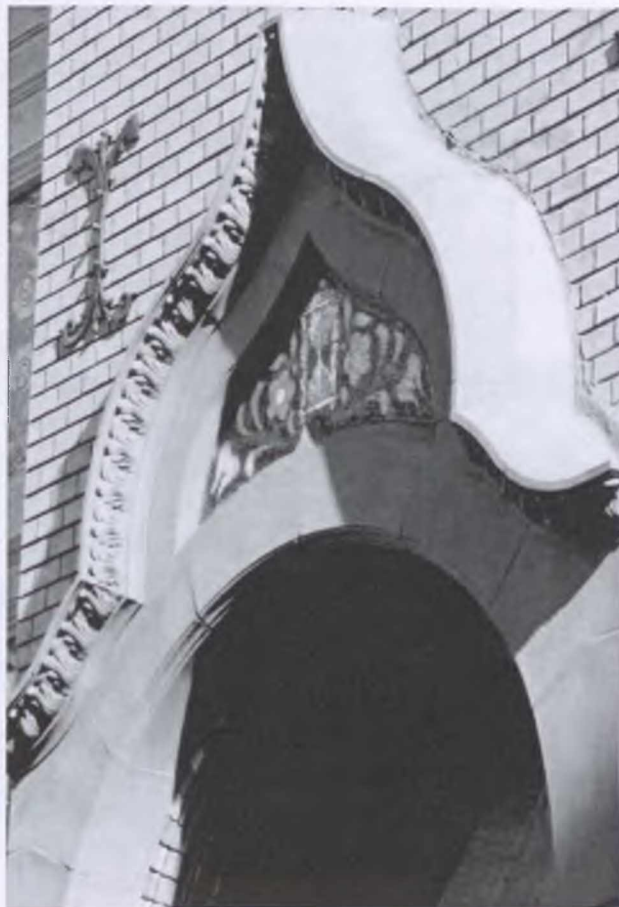
A közelmúlt restaurálási munkái során a kapubejárat terrakotta díszítéséből előkerült az üvegmozaik minta-sablonja, mely valószínűleg 1901-ben RÓTH MIKSA üvegművész műhelyében készült.

Az épület kapualjában elhelyezett márványtábla adja hírül az utókornak: „*Ferencz József dicsőséges uralkodása, Széll Kálmán miniszterelnöksége, Dr. Hegedűs Sándor kereskedelemügyi ministersége, Dr. Nagy Ferenc államtitkársága, Szterényi József minisiteri tanácsossága, Vig Albert iparoktatási főigazgatósága, Szegedi Árpád igazgatósága alatt, Pártos Gyula műépítész tervei szerint, épült 1900-1901. évben.*”

Az iskola épületét Pártos Gyula 1900-ban 100 tanulóra tervezte. A hallgatói létszám az 1930-as évek közepére már jóval meghaladta a 200 főt, az épület szűknek bizonyult. 1914-ben megkezdték az iskola bővítését a főhatóság által rendelkezésre bocsátott szomszédos telken, de

A főhomlokzat üvegmozaik felirata

A díszes kapubejárat

A Tavaszmező utcai oldal, háttérben a Szent József templom egyik tornya

a háború kitörése miatt az építkezés csak az alapozásig jutott. Az 1936-1938-as években ipari nagyvállalatok áldozatos támogatásával folytatták a beruházást, a Tavaszmező utcai fronton az iskola új épületszárnnal bővült. Az épületrész háromemeletes, itt van az ún. moziterem és a bagolyvár.

Az 1920/1921-es tanévben megváltozott az iskola neve: *Magyar Királyi Állami Mechanikai és Elektromosipari Szakiskola* lett, ezzel is kifejezve az egyre erősödő elektrotechnikai irányultságot. Így vált az első intézménnyé Magyarországon, melynek nevében is megjelenik az „elektromos” szó.

A Szűz utcai díszes homlokzat

A „bagolyvár”

A KANDÓ ÉPÜLETE

A Tavaszmező utca és a Szűz utca torkolatának másik, ugyancsak eklektikus saroképületében, a Tavaszmező utca 17. szám alatt ma a *Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar* dékáni hivatala, oktatói szobák, tantermek és laboratóriumok találhatók. Az első emeleti nagyon szép díszterem tanácsstermeként és konferenciák helyszínéül szolgál.

Az impozáns, eredetileg kétemeletes, alapincézett iskolaépület 1894 és 1896 között épült Wellisch Alfréd műépítész tervei alapján.

Wellisch Alfréd (1854–1941) tanulmányait Karlsruhéban, Bécsben és Párizsban végezte, majd Budapesten letelepedve sokat foglalkoztatott építész volt, számos középületet, bérházat és villát tervezett.

Az egykori Zrínyi Miklós Gimnázium homlokzata, az átadás évével

Legsikeresebb munkáinak egyike, a Tavaszmező utcai épület az 1894-ben alapított *Zrínyi Miklós Gimnázium* számára készült, melynek neves matematika-tanára, KACSÓH PONGRÁC inkább dalműveiről és a *János vitéz*ről lett híres.

Az épületben különösen szépek a lépcsőházak kovácsolt korlátai és az öntöttvas oszlopok.

A gimnázium szomszédságában működő Magyar Királyi Állami Mechanikai és Órásipari Szakiskola és a jogutód intézmények megnövekedett tanulói létszámát az új résszel bővített épület sem tudta kiszolgálni, ezért az 1940-es évektől kezdődően a Zrínyi Miklós Gimnázium földszintjén néhány helyiséget béreltek. Az akkor már *Magyar Állami Kandó Kálmán Műszaki Középiskola* néven működő intézmény 1948 májusában ünnepelte az iskola fennállásának 50. évfordulóját, és ugyanazon év szeptemberétől megkapta a Tavaszmező utca 17. számú iskolaépületet, mert a Zrínyi Miklós Gimnázium megszűnt.

1962. március 15-én emléket állított az iskola a névadó Kandó Kálmán tiszteletére. Az épület aulájában elhelyezett márványtáblán Kandó Kálmán arcképének domborműve alatt ez olvasható: „Kandó Kálmán 1869-1931. A nagyvasúti villamos vontatás úttörője, a fázisváltós rendszer feltalálója.”

Kándó Kálmán arcképe és emléktáblája

Lépcsőházi részlet

1962-től a Tavaszmező utca 15-17. alatti két épületben már felsőfokú technikum is megkezdte működését, és ezzel egy időben nagyarányú építkezések kezdődtek. 1963-ban a Tavaszmező utca 17. szám alatti kétemeletes épületet bővítették a harmadik emelet ráépítésével. 1966-ban egy új irodaépület, az ún. „C” épület kivitelezése kezdődött meg, mely 1971-ben fejeződött be.

Irodalom

- [1] Gáti József – Horváth Sándor – Szögi László: Óbudai Egyetem. Óbudai Egyetem, Budapest, 2010
- [2] Az iparoktatás az 1899–1901., 1902–1905., 1906–1908., 1909–1911., 1912–1914. években. Budapest, Kereskedelemügyi m. kir. Ministerium, 1901–1915.
- [3] Jesch László: A Budapesti Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola emlékkönyve. Budapest, 1939.
- [4] A Budapesti Kándó Kálmán Híradás- és Műszeripari Technikum évkönyve az 1957–1958. iskolai évről az iskola fennállásának 60. évfordulóján. Budapest, 1958.
- [5] A Kándó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola. Jubileumi évkönyv. 1969–1989. Budapest, 1989.
- [6] Gáti József: A magyar iparügy körüti palotája. Honismeret, 1990/4. szám.
- [7] Schnöller Antal: Az órásiipari szakiskolától a műszaki főiskoláig. – Elektronikai Technológia – Mikrotechnika, 30. évf. 1991, 270–273.
- [8] Gáti József – Horváth Sándor: A Bánki Donát Műszaki Főiskola. Acta Polytechnica, Budapest, 1993.
- [9] Gáti József (szerk.): A Budapesti Műszaki Főiskola Jubileumi Emlékkönyve. BMF Kiadó, 2009.
- [10] Gáti József: Ipartanodától egyetemig. Óbudai Egyetem, Budapest, 2010.

Fotók: Kiss Gergely és Gáti András

A szerzők címei:

dékan, horvath.sandor@bgk.uni-obuda.hu, Óbudai Egyetem, www.uni-obuda.hu

kancellár, kancellar@uni-obuda.hu, Óbudai Egyetem, www.uni-obuda.hu